חקירה מיוחדת

על הפרשה שהסעירה את המדינה: עצומת השופט איתן

האם יש גבול לשופט?

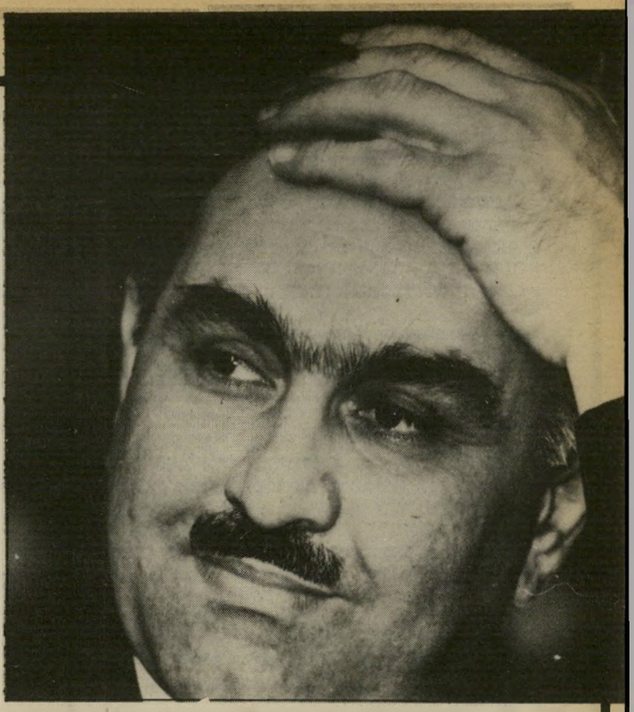

השר ניסים
.לא היה לו מושג על מה מדובר..."

מחתימים ניגשו אל גבר שלא עורר תשומת־לב מיוחדת. הם שאלו אם הוא איש־מילואים יהציעו לו לחתום. הוא נעל סנדלים ולבש מיכנסיים קצרים. הוא היה קצת יותר מבוגר מרוב החותמים, אך גם זה לא נראה מוזר. רבים אנשי־המילואים שחתמו על עצומת יש גבול.

היה זה בכיכר מלכי־ישראל בתל־אביב. מסביב נערכה הפגנת־ההמונים חסרת־התקדים, שבה ביטאו 400 אלף אזרחים את מחאתם הלוהטת נגד מעורבות ישראל בטבח צברה ושאתילא, ודרשו הקמת ועדת־חקירה. הפגנה זו נערכה על־ידי שלום עכשיו. אך כל תנועות־השלום בארץ הצטרפו אליה. יש גבול, קבוצה של חיילים שהתארגנה במהלך מילחמת־הלבנון, החליטה להחתים בהפגנה זו חיילים — בשרות סדיר ובמילואים — על עצומה שכללה מישאלה לשילטונות צה"ל לדווח על פעולותיהם. נראה כי אחד מהם הדליף את הידיעה. כדי לעורר עניין לקראת המסיבה.

וכך, ביום השני שעבר, הופיעה בהארץ, בעמוד השלישי, ידיעה קטנה וקצרה של הכתבת לילי גלילי, תחת הכותרת: „שופט חתם על עצומה של יש גבול." נאמר בה כי בין 1500 החותמים על עצומת יש גבול מצוי סא"ל (מיל') דב איתן, שהוא שופט מחוזי.

העיתון לא ציין מתי חתם השופט על העצומה. אך הוא הוסיף לידיעה הערה: „בכל הידוע, זו הפעם הראשונה

השלום כמה קצינים בכירים, שהביעו את דעתם השלילית על מילחמת־הלבנון — האלוף (מיל') מתי פלד, סגן־אלוף (מיל') בני ברבש, אלוף־מישנה (מיל') מרדכי בראון, למשל — אך רוב רובם של החותמים על עצומת יש גבול היו קצינים זוטרים, סמלים וטוראים.

חתימתו של הקצין עוררה, כמובן, את סקרנותם של פעילי התנועה. הם התעניינו בשקט מיהו סגן־אלוף האמיץ. ואז התברר להם שיש בידיהם פצצה חיה. הפא"ל, כך נודע להם, הוא שופט צבאי, ובחיים האזרחיים הוא שופט מחוזי בירושלים.

מאז עברו תישעה חודשים, ופעילי יש גבול לא השתמשו בפצצה שלהם. אך לקראת מלאת שנה למילחמה הם

ששופט, „המכהן בתפקידו" נותן ביטוי מסוג זה לעמדתו הפוליטית." השופט עצמו, כך נאמר, סירב להגיב, מכיוון שהוא מנוע מלשוחח עם עיתונאים.

בית־דין שדה

דתגובה היתה מיידית. שעות מעטות אחרי הופעת העיתון פנה לתב גלי־צה"ל אל שר־המישפטים, ושאל מה בפיו.

יתכן ששר שקול יותר היה מסרב להגיב על ידיעה בלתי־בדוקה, או לפחות משהה את התגובה עד אשר יברר את העניין, ידבר עם השופט עצמו ויתייעץ עם המומחים. אך משה נסים הוא פוליטיקאי, וככל פוליטיקאי נסים הוא יודע שכדי לזכות בכותרת הוא צריך להגיב במהירות.

ובך, בלי מחשבה שנייה, מסר את תגובתו, שהיה בה

על כך לסדר־היום וינקוט צעדים הקבועים בחוק השופטים... השר נסים עשוי להגיש קובלנה נגד השופט איתן לבית־הדין המישמעתי של השופטים..."

כל עיתונאי יודע שהמילים „גורמים מישפטיים בכירים" מתייחסים לשר־המישפטים עצמו. או לדוברו המוסמך, המדבר בשמו.

למחרת היום כבר ידע על המישמר לספר, בידיעה גדולה בעמוד הראשון, כי „שר־המישפטים מקיים התייעצות — שוקל הדחתו מכס־המישפט." בידיעה נאמר כי השופט איתן „חתם לאחרונה" על עצומת יש גבול, וכי „במישרד־המישפטים נשקלת האפשרות לדרוש מבית־המישפט המישמעתי לשופטים את הדחתו של דב איתן מכס המישפט."

לשיא הגיע, כרגיל, ידיעות אחרונות. במאמר של עורכו, הרצל רוזנבלום, נאמר: „סימנים לא־טובים בשטח הממוקש זה כבר נתגלו לעינינו קודם בפעולת ועדת־החקירה של השופט (יצחק) כהן, (נשיא בית־המישפט העליון), שחבריה אמנם לא הצהירו על עצמם כעל חלק המשתולל ברחוב, כרוגמת השופט איתן... איתן רק חשף את עצמו יותר משהעזו לעשות הללו."

ידיה מן המותן

מעשהו של השופט איתן היה, בלי ספק, חמור. אך מעשהו של השר ניסים היה חמור שיבעתיים. הוא מעיד

השופט איתן
.איך אוכל לשלוח חייל לכלא..."

על אווירת הבהלה השוררת עתה בממשלה ובליכוד.

אין זו הפעם הראשונה שמעשהו או דבריו של שופט מעוררים התנגדות או הסתייגות במערכת המישפטית. יש נוהל קבוע למיקרים כאלה.

אם חומרת המעשה מצדיקה זאת, הנוהל המקובל הוא שהשופט מוזמן אל נשיא בית־המישפט העליון, המעיר לו — בדרך־כלל בלשון־המעטה, אך במלים ברורות — על התנהגותו.

משום חריצת־דין מיידית באי־לו המדובר הוא בבית־דין שדה.

למחרת היום פירסם הארץ תגובה כמעט זהה, הפעם בשם „גורמים מישפטיים בכירים". בעוד שהידיעה המקורית פורסמה על טור אחד בעמוד 3, פורסמה התגובה בשלושה טורים בעמוד הראשון.

„גורמים מישפטיים בכירים מתחו אמש ביקורת חריפה על שופט בית־המישפט המחוזי בירושלים דב איתן... לדעת הגורמים המישפטיים, זהו מעשה חסר־תקדים וחמור ביותר, ששופט המכהן בתפקידו מרשה לעצמו לחתום על עצומה פוליטית... שר־המישפטים, משה נסים, לא יעבור

כ ל מישפטן, שנשאל לדעתו בעניין השופט דב איתן, אמר כי אין תקדים למעורבות של שופט בעניין פוליטי השנוי במחלוקת ב־מדינת־ישראל. אולם בתחקיר שערך העולם הזה מתברר, כי אין זה מדוייק כלל. יש תקדים גם למעורבותו של שופט בהבעת דיעה פוליטית, ויש תקדימים רבים לפרשה השניה שבה היה השופט איתן מעורב לאחרונה, כאשר התבטא במילים חריפות מאד נגד רשות־השידור, בפרוטוקול מוקלט של מישפט.

שופטים, ככל בני־האדם, נחלקים לשני סוגים. האחד הנוהג לנצור את לשונו, נזהר מאוד בטעת הבעת דיעה ובכתיבת מילה. ויש אחרים —

השופט הלוי
הפגנה בטלוויזיה

שובבים, מורדים, „ילדים נוראים", המתקשים לרסן את לשונם הדוהרת וקולמוסם השנון. הנסיון מלמד, כי טמפרמנט מתלהט וחריפות־לשון אי־נם, בהכרח, מזיקים לרמת־השיפוט ולצדק שמנפיק השופט.

הציבור מצפה משופט לריסון עצמי, להליכה בתלם בשמרנות אפרורית. אולם מסתבר כי דווקא כמה וכמה שופטים דגולים קורצו מהחומר האחר. באנגליה מפורסם השופט הלורד דנינג אדום השיער, שנהג לא אחת להתבטא בצורה מפתיעה, והנחשב עד היום כאחד מטובי השופטים באנגליה.

דוגמות לא מעטות אפשר למצוא גם בבתי־המישפט בישראל, בעבר ובהווה. השופט העליון לשעבר, חיים כהן, נהג לא אחת לומר את דעתו ללא כחל וסרק, ובמילים מאוד ברורות. הוא הרחיק לכת ב־1963, כשאמר בסימ־

הדבר נעשה תמיד בסודי־סודות.

במיקרים חמורים עוד יותר עשוי נשיא בית־המישפט לנזוף פומבית בשופט — עונש הנחשב כחמור למדי. כך ננזף נשיא בית־המישפט המחוזי בתל־אביב, בנימין כהן, שהוא שופט מכובד ביותר, כאשר התראיין בטל־ויזיה על המצב בבתי־המישפט.

רק במיקרים היוצאים ביותר מוגשת קובלנה לבית־הדין המישמעתי, על־פי חוק השופטים. יש סיבה לכך: בית־הדין מוסמך לפסוק רק עונש אחד ויחידי — הדחתו של שופט. אם אין כוונה להגיע לכך, אין טעם להגיש תלונה.

כל מה שקורה בפורום זה, המורכב מנשיא בית־המישפט העליון (או ממלא־מקומו) ושופטים עליונים נוספים, אפוף סודיות מוחלטת. לעולם לא מתפרסם שיש כוונה להגיש קובלנה לבית־הדין הזה, שהוגשה קובלנה, שהיה דיון, שהיו מסקנות.

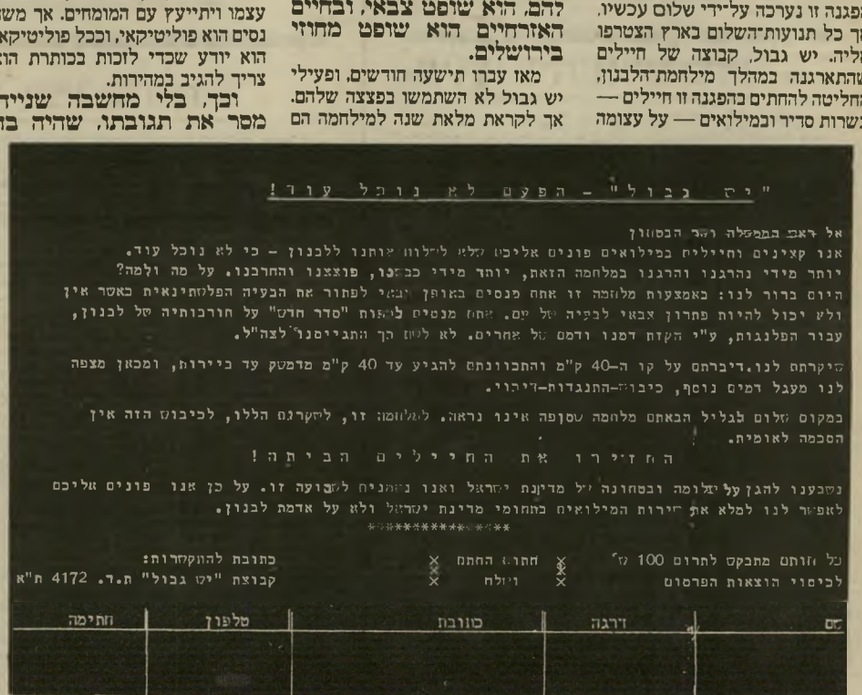

עצומת „יש גבול"
„נשבענו להגן על שלומה של ארץ־ישראל..."